

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ
В УКРАЇНІ**

Методичні рекомендації

Київ – 2022

Авторський колектив:

Ботнарєнко І. А., кандидат юридичних наук (Національна академія внутрішніх справ); **Максимєнко О. В.**, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник (Національна академія внутрішніх справ); **Тичина Д. М.**, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник (Національна академія внутрішніх справ)

Рецензєнти:

Вознюк А. А. – завідувач наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Карнаушенко Є. О. – начальник сектору ювенальної превєнції управління превєнтивної діяльності Головного управління Національної поліції в Черкаській області

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ 21 червня 2022 року (протокол № 9)

О 64   Організаційно-правові засади протидії домашньому насильству [Текст] : метод. рек. / [І. А. Ботнарєнко, О. В. Максимєнко, Д. М. Тичина]. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2022. 36 с.

У методичних рекомендаціях розкрито теоретичні і правові засади протидії домашньому насильству, відмінності між домашнім насильством та сімейним конфліктом, охарактеризовано спеціальні та обмежувальні заходи у сфері запобігання та протидії цьому явищу, механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, а також форми та методи надання допомоги постраждалим від домашнього насильства.

Рекомендовано студентам, курсантам, аспірантам, здобувачам, педагогічним та науково-педагогічним працівникам юридичних закладів вищої освіти, працівникам правоохоронних органів, та фахівцям, діяльність яких пов'язана з запобіганням та протидією домашньому насильству.

УДК 343.97:343.5

© Ботнарєнко І. А., Максимєнко О. В., Тичина Д. М., 2022

© Національна академія внутрішніх справ, 2022

ЗМІСТ

Вступ	4
РОЗДІЛ I. Теоретичні і правові засади протидії домашньому насильству ...	6
1.1. Поняття домашнього насильства	6
1.2. Форми домашнього насильства	7
1.3. Домашнє насильство і конфлікт: як відрізнити?	10
1.4. Юридична відповідальність за вчинення домашнього насильства за законодавством України.....	11
РОЗДІЛ II. Заходи щодо протидії домашньому насильству.....	14
2.1. Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству	14
2.2. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством	16
РОЗДІЛ III. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.....	18
3.1. Перелік суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству	18
3.2. Взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству	27
3.3. Надання допомоги постраждалим від домашнього насильства.....	29
Список використаних джерел.....	33
Додаток А. Примірний перелік організацій, установ та служб підтримки постраждалих осіб, до яких необхідно звертатись у випадку домашнього насильства	35

Вступ

Однією із нагальних загальносвітових проблем, що потребують свого вирішення на державному рівні, є домашнє насильство. Це явище є серйозною соціальною проблемою, яка не лише порушує права і свободи особи, однак, і здійснює згубний вплив на її подальше психосоціальне благополуччя. Насильство спричиняє негативні соціально-економічні й емоційно-психологічні наслідки не тільки для родини, в якій відбувається, а й для всього суспільства, оскільки зачіпає не лише життя та здоров'я особи, постраждалої від насильства, а й безпосередньо впливає на її соціальну адаптацію. Воно є чинником формування агресивних моделей поведінки. Від домашнього насильства страждають будь-які члени суспільства незалежно від віку, статі, свого статусу, рівня освіти, віросповідання, національності чи інших ознак, незалежно від соціальної групи, в якій перебуває особа.

Домашнє насильство властиве для багатьох держав світу, незважаючи на їх позитивні здобутки у законодавчій, політичній та практичній сферах. Особливо гостро ця проблема постала в умовах пандемії коронавірусу, коли, через карантинні обмеження, усі члени родини змушені були знаходитись вдома і в силу різних обставин (безробітної ситуації, перебування у стані невизначеності, тривоги, стресу) не завжди були в змозі упоратись зі своїм емоційним напруженням та панічними настроями. Збільшенню випадків домашнього насильства також сприяють і будь-які потрясіння в суспільстві, особливо такі серйозні, як війна, коли багато громадян України втратили рідних та близьких людей, житло, роботу, звичний стиль життя і продовжують перебувати у стані невизначеності¹. Діти відчують на собі подвійний вплив війни. Якщо у родині, де відбувається домашнє насильство, є діти – не варто тішити себе ілюзіями, що вони нічого не помічають й на них така ситуація ніяк не вплине. Діти все бачать, все відчують, й нездорові стосунки між батьками можуть травмувати їх навіть більше за те, що вони побачили на війні².

Таким чином, домашнє насильства як негативне соціальне явище, за які чинним законом передбачено як адміністративну, так і кримінальну відповідальність, створює підвищену небезпеку не лише для конкретної особи, а і суспільства та держави в цілому, що, у свою чергу, зумовлює необхідність посиленого захисту прав та законних інтересів кожного члена сім'ї, що також залежить від чіткого виконання кожним суб'єктом своїх функцій та повноважень.

---

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні: Лист Міністерства освіти і науки України № 1/5735-22 від 30.05.2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zapobigannya-ta-protidiyu-domashnomu-nasilstvu-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini>.

² Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні: Лист Міністерства освіти і науки України № 1/5735-22 від 30.05.2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zapobigannya-ta-protidiyu-domashnomu-nasilstvu-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini>.

У методичних рекомендаціях розкрито теоретичні і правові засади протидії домашньому насильству, висвітлено відмінності між домашнім насильством та сімейним конфліктом, охарактеризовано спеціальні та обмежувальні заходи у сфері запобігання та протидії цьому явищу, механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, а також форми та методи надання допомоги постраждалим від домашнього насильства. Це дослідження, безумовно, буде корисним не лише для студентів, аспірантів, здобувачів, викладачів, а також широкого кола фахівців із кримінального права та кримінології, окрім того, допоможе відповідним уповноваженим суб'єктам організувати здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відповідно до компетенції.

РОЗДІЛ I. Теоретичні і правові засади протидії домашньому насильству

1.1. Поняття домашнього насильства

Домашнє насильство пов'язане з внутрішніми установками та свідомістю члена сім'ї, схильного до протиправних дій, а також з морально–психологічним кліматом, який панує на момент виникнення кризи в стосунках, та має тісний зв'язок з сімейно-побутовими конфліктами, що згодом переростають в агресію та призводять до вчинення відповідних злочинів та правопорушень.

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь (п. 3 ст. 1 Закону України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Особливостями домашнього насильства є:

а) має місце в сім'ї незалежно від соціального статусу, релігійних переконань, сексуальної орієнтації чи етнічного походження;

б) такі діє є порушенням (обмеженням) прав і свобод особи, проти якої вчиняється насильство;

в) суб'єктами є близькі особи – члени сім'ї;

г) жертвами насильства у сім'ї можуть бути як чоловіки, так і жінки, однак більшість агресивних та таких, що повторюються, нападів все–таки здійснюється чоловіками щодо жінок – їх партнерок;

д) це системний (повторюваний, тривалий) процес, який складається з циклів насильства, що відбувається упродовж стосунків жертви й кривдника та має тенденцію до зростання;

е) з погляду партнера–кривдника, насильство є засобом контролю над жертвою, найбільш ефективним, швидким і найменш вартісним засобом досягнення визначеної мети, і, відтак, отримання відповідного результату;

є) наявність різного роду залежності між суб'єктами (матеріальна, емоційна) або переваги партнера–кривдника над жертвою (вік, фізична сила, матеріальне становище тощо);

ж) висока латентність;

з) низький показник покарання винних судом (насильство, зазвичай, вчиняється без свідків, тому важко довести його вчинення; потерпілі в силу різноманітних причин часто забирають заяву про вчинення щодо них злочину);

и) часте поєднання різних видів насильства;

і) часто вчиняється у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», **потерпілими від домашнього насильства** можуть бути:

- 1) подружжя;
- 2) колишнє подружжя;
- 3) інші особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах (наречені; мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя); особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти; особи, які мають спільну дитину (дітей); батьки (мати, батько) і дитина (діти); дід (баба) та онук (онука); прадід (прабаба) та правнук (правнучка); вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка); рідні брати і сестри; інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука); діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими; опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням; прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя¹.

1.2. Форми домашнього насильства

Відповідно до Закону України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству», домашнє насильство може мати такі форми: фізичне, психологічне, сексуальне, економічне.

Фізичне насильство – форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побиттів, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру (п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону).

Ознаками фізичного насильства є:

фізичні напади, побиттів, стусани, ляпаси, тілесні ушкодження, удари кулаками чи ногами, укуси, придушення, нанесення порізів чи опіків, якщо їх завдають людині навмисно (незалежно від мети чи рівня алкогольного/наркотичного сп'яніння кривдника);

умисне створення обставин, які несуть загрозу життю чи здоров'ю людини;

---

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

знерухомлення людини, обмеження її дій, мобільності чи насильницьке обмеження простору (включно із стоянням у кутку чи зв'язуванням, прив'язуванням до предметів, замиканням у кімнаті);

примушування до вживання шкідливих речовин (алкоголю, наркотичних засобів) шляхом обману чи із застосуванням сили;

свідома відмова у наданні хворому ліків чи медичної допомоги або ж застосування неправильного дозування лікарських препаратів;

вплив на внутрішні органи людини без пошкодження зовнішніх тканин, шляхом отруєння або обпоювання одурманюючими засобами;

використання предметів для завдання шкоди жертві (кидання предметів, погрози застосування зброї, кульових чи ножових поранень) (перелік не є вичерпним).

Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності (п. 15 ч. 1 ст. 1 Закону).

Ознаками сексуального насильства є:

проникнення в тіло іншої людини з використанням геніталій чи сторонніх предметів без її добровільної згоди;

настирливі та непристойні словесні зауваження, доторкання, у тому числі поплескування, пощипування, інші протиправні посягання на статеву свободу і статеву недоторканість особи;

примусове оголення;

примусова вагітність;

примусова стерилізація¹;

використання важелів економічного чи психологічного впливу, щоб примусити жертву до статевого акту;

примусові пестощі без проникнення в тіло;

примушування до перегляду порнографії, актів онанізму, демонстрація статевого акту (перелік не є вичерпним).

Важливо!!! Вчинення повнолітньою особою статевого акту із дитиною у віці до 16 років, незалежно від її згоди є сексуальним насильством щодо дітей.

Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи

---

¹ Декларація громадянського суспільства про сексуальне насильство від 2019 року. URL: <https://4genderjustice.org/wp-content/uploads/2019/11/English-Civil-Society-Declaration-on-Sexual-Violence.pdf>.

безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи (п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону).

Ознаками психологічного насильства є:

постійна образлива критика, висміювання, маніпулювання, контроль над життям жертви;

звинувачення, засудження, словесні образи;

обзивання нецензурними словами, приниження;

ігнорування як спосіб «покарання» (як серед дорослих, так і щодо дітей);

покарання та погрози покарання, погрози життю й здоров'ю, заборона висловлювати свою думку, вільно пересуватися поза домом та спілкуватися з близькими;

зняття людиною із себе відповідальності за негативний вплив на психологічний стан жертви;

відмова спілкуватися, щоб змусити жертву почуватися винною, принизити її;

ізолювання жертви від спілкування з друзями чи родиною, контроль над спілкуванням через прочитання особистої пошти і повідомлень у соцмережах;

знецінення людини, цілковитий контроль над усіма сферами її життя (перелік не є вичерпним).

Економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру (п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону)

Основні ознаки економічного насильства:

контроль над фінансами іншої людини;

обмеження доступу іншої людини до користування спільною власністю, маніпуляція правом власності як перевагою одного члена сім'ї над іншим;

погрози жертві втратити кошти, власність чи особисті речі у разі непослуху;

обмеження права іншої людини навчатися чи працювати;

примушування до заняття проституцією, жебрацтвом, крадіжками;

відбирання у жертви коштів чи документів;

примушування передати право власності на рухоме та нерухоме майно жертви;

приниження жертви та психологічний тиск через перевагу у матеріальній власності;

маніпулювання думками та бажаннями жертви способом відбирання у неї матеріальних ресурсів та їжі (перелік не є вичерпним).

1.3. Домашнє насильство і конфлікт: як відрізнити?

У сімейних спорах (суперечках), особливо тих, учасниками (потерпілими, свідками) яких є діти, надзвичайно важливо вміти відрізнити домашнє насильство від конфліктної ситуації (конфлікту). Від правильного визначення ситуації, що склалась, буде залежати вибір стратегії вирішення спору (від медіації/переговорів, укладення відповідних договорів до застосування обмежувальних приписів, адміністративної чи кримінальної відповідальності кривдника).

Насильство – результат свідомих дій кривдника, які можуть бути підкріплені агресією та бажанням завдати шкоди, а не прагненням вирішити конфліктну ситуацію¹.

Ознаками насильства є:

- умисний та свідомий характер;
- протиправність;
- порушення (обмеження) прав і свобод особи (свобода, особиста недоторканість, життя, здоров'я тощо);
- наміри спричинення/завдання шкоди;
- силова перевага (фізична, психологічна) того, хто чинить насильство, підкріплена наявністю різного роду залежностей між суб'єктами (матеріальна, емоційна) або переваги партнера-кривдника над жертвою (вік, фізична сила, матеріальне становище тощо);
- наявність впливу або контролю, нав'язування волі.

Конфлікт – зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження і крайнє загострення суперечностей, що може призвести до активних дій усіх осіб, що залучені до конфлікту. Ескалація конфлікту може призвести до насильства, але не завжди до нього призводить².

Сімейний конфлікт – протиріччя між членами сім'ї на основі зіткнення протилежно направлених мотивів і поглядів³.

Основними причинами початку сімейного конфлікту є: наміри змінити партнера; егоїзм; ревнощі;

– невміння спілкуватися один з одним. Непорозуміння як результат небажання вести діалог; обмеження свободи дій, самовираження членів сім'ї; незадоволення потреби в позитивних емоціях (відсутність ласки, турботи, уваги й розуміння); побутова невлаштованість; зрада; неповага один до одного; різні погляди на сімейне життя; невідповідність темпераментів; шкідливі звички одного з подружжя та пов'язані з ними наслідки; небажання допомагати один одному; матеріальні проблеми, які складно вирішити; розбіжності в духовних інтересах⁴.

---

¹ Як відрізнити конфлікт від домашнього насильства? URL: <http://pokrovsk-police.dn.ua/news/view/11141>.

² Як відрізнити конфлікт від домашнього насильства? URL: <http://pokrovsk-police.dn.ua/news/view/11141>.

³ Гусева В. В. Презентація «Мотивація та вирішення конфліктів в сім'ї». URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-motivaciya-ta-virishennya-konfliktiv-v-sim-241851.html>.

⁴ Кругла Т. О. Сімейний конфлікт: причини виникнення, попередження, врегулювання. Мдесестринство. 2017. 2017. № 4. С.72.

Конфлікт – це певний структурований процес, який має свої стадії. Сімейний конфлікт – певне зіткнення членів сім'ї з метою реалізації їх суперечливих інтересів, позицій, думок, цінностей і поглядів. У випадку виникнення конфлікту позиції його учасників є рівними або відносно рівними, тобто кожна сторона має силовий баланс (відносна рівність фізичних сил) чи влади у стосунках (немає тиску чи домінування, кожен учасник в змозі здійснювати однаковий вплив на процес суперечки/спору).

Межу між насильством і сімейним конфліктом можна визначити таким чином: якщо члени сім'ї намагаються вирішити конфлікти на засадах рівноправності, компетентності чи шляхом досягнення компромісу, насильство у таких випадках виключається. Натомість ситуації, коли основним способом розв'язання спірних питань стає намагання одного з партнерів довести свою правоту будь-яким способом (із застосуванням сили, агресії, різних видів примусу, неправомірного впливу тощо), або партнер дотримується авторитарного стилю поведінки чи виховання в сім'ї, стають сприятливим підґрунтям для виникнення насильницьких стосунків.

1.4. Юридична відповідальність за вчинення домашнього насильства за законодавством України

Відповідно до чинного законодавства особи, які вчинили домашнє насильство, несуть кримінальну, адміністративну чи цивільно-правову відповідальність.

Адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства передбачена статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Відповідно до санкції вказаної статті, вчинення домашнього насильства або насильства за ознакою статі, тобто застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо, тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (170-340 грн.) або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до семи діб¹.

У свою чергу, повторне вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі особою, яку протягом року вже було піддано адміністративному стягненню за вчинення таких дій, тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (340-680 грн.) або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяті годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Кримінальним кодексом України (ст. 126-1) передбачено кримінальну відповідальність за вчинення домашнього насильства. Відповідно до санкції

---

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073–X.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

зазначеної статті, умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, - карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років¹.

Дії кримінального характеру, пов'язані з домашнім насильством, також можуть бути кваліфіковані за однією із статей Кримінального кодексу України, наприклад: нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості (ст.ст. 121, 122, 123, 125), побі і мордування (ст. 126), погроза вбивством (ст. 129), звалтування (ст. 152), сексуальне насильство (ст. 153) тощо. Найбільш тяжким кримінальним правопорушенням даної категорії є умисне вбивство (ст. 115).

До особи, яка вчинила домашнє насильство, можливе застосування також заходів цивільно-правової відповідальності, які полягають в необхідності відшкодування потерпілому завданої моральної та матеріальної шкоди.

Якщо дії члена сім'ї, який вчинив насильство в сім'ї, не підпадають під ознаки діянь, передбаченого кримінальним чи адміністративним законодавством, у постраждалої особи в будь-якому випадку завжди існує право на подання позову та притягнення винної особи до цивільно-правової відповідальності.

Загальні засади цивільної відповідальності, яка виникає у зв'язку із завданням майнової або моральної шкоди, урегульовано главою 82 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року № 435-IV (ст.ст. 1166 – 1194). Відповідно до ч. 1 ст. 1166 Цивільного кодексу, майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим майновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується особою, яка її завдала².

Захист сімейних прав та інтересів забезпечується також нормами Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року № 2947-III. Так, ст. 18 закріплено способи захисту сімейних прав та інтересів (установлення правовідносин; примусове виконання добровільно невиконаного обов'язку; припинення правовідносин, а також його анулювання; припинення дій, які порушують сімейні права; відновлення правовідносин, які існували до порушення права; відшкодування матеріальної та моральної шкоди, якщо це передбачено СК або договором тощо); главою 6 Сімейного кодексу, яка урегульовує питання особистих немайнових прав та обов'язків подружжя, зокрема:

---

¹ Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

² Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

а) право на материнство, за яким дружині-матері мають бути створені в сім'ї умови для поєднання материнства із здійсненням нею інших прав та обов'язків, а позбавлення жінки можливості народити дитину (репродуктивної функції) у зв'язку з виконанням нею конституційних, службових, трудових обов'язків або в результаті протиправної поведінки щодо неї є підставою для відшкодування завданої їй моральної шкоди (ст. 49);

б) право на батьківство, згідно з яким позбавлення чоловіка можливості здійснення репродуктивної функції у зв'язку з виконанням ним конституційних, службових, трудових обов'язків або в результаті протиправної поведінки щодо нього є підставою для відшкодування завданої йому моральної шкоди (ст. 50);

в) право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності, своїх звичок та уподобань (стаття 51);

г) право дружини та чоловіка на фізичний та духовний розвиток, на здобуття освіти, прояв своїх здібностей, на створення умов для праці та відпочинку (ст. 52);

д) право дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї, за яким дружина, чоловік мають право розподілити між собою обов'язки в сім'ї; вони повинні утверджувати повагу до будь-якої праці, яка робиться в інтересах сім'ї; усі найважливіші питання життя сім'ї мають вирішуватися подружжям спільно, на засадах рівності; вони мають право протиставитися усуненню їх від вирішення питань життя сім'ї (ст. 54);

е) обов'язок подружжя турбуватися про сім'ю, спільно піклуватися про побудову сімейних відносин між собою та іншими членами сім'ї на почуттях взаємної любові, поваги, дружби, взаємодопомоги (ст. 55);

є) право дружини та чоловіка на свободу та особисту недоторканність, тобто право на вільний вибір місця свого проживання; вжиття заходів, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства, щодо підтримання шлюбних відносин та їх припинення (ч. 1 ст. 56); а примушування до припинення шлюбних відносин, примушування до їх збереження, у тому числі примушування до статевого зв'язку за допомогою фізичного або психічного насильства, є порушенням права дружини, чоловіка на свободу та особисту недоторканність і може мати наслідки, встановлені законом (ч.4 ст. 56)¹.

---

¹ Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

РОЗДІЛ II. Заходи щодо протидії домашньому насильству

2.1. Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству

У змісті статті 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено заходи у сфері запобігання домашньому насильству, які забезпечують:

1) вивчення ситуації та збір згрупованих за статтю статистичних даних про факти домашнього насильства;

2) організацію і проведення галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення домашнього насильства, ефективності законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та практики його застосування;

3) організацію і проведення серед населення, у тому числі серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії домашньому насильству, роз'яснення його форм, проявів і наслідків;

4) розроблення та впровадження у навчальних закладах навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей;

5) залучення засобів масової інформації до проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству, зокрема формування небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед постраждалих дітей, усвідомлення необхідності невідкладного повідомлення про випадки домашнього насильства, зокрема до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей;

6) організацію та проведення спільних і спеціалізованих тренінгів та семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також для працівників правоохоронних органів і суддів.

2. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, враховують природу домашнього насильства, його непропорційний вплив на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку, необхідність підтримки та захисту постраждалих осіб, наслідки домашнього насильства, що призводять до порушення прав людини.

3. Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, яким стало відомо про вчинення домашнього насильства, зокрема якщо постраждалими особами стали або можуть стати діти, зобов'язані невідкладно повідомити про це до районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, уповноважених підрозділів органів Національної поліції України або до

цілодобового кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей¹.

Не дивлячись на те, що суб'єктами протидії домашнього насильства здійснюється низка заходів щодо його запобігання, дане явище має місце у сучасному суспільстві. Саме наявність домашнього насильства спонукає органи державної влади застосовувати до кривдників спеціальні заходи протидії домашньому насильству або навіть притягувати винних до адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Альтернативою притягнення кривдника до юридичної відповідальності за вчинення домашнього насильства, законодавством передбачено застосування спеціальних заходів протидії цьому явищу.

Застосування спеціальних заходів є формою реагування на вчинення особою актів домашнього насильства та являється індивідуальною профілактикою насильницької поведінки і запобігання вчиненню насильства в особливо тяжких формах. Спеціальні заходи щодо протидії домашнього насильства можна розділити на дві частини: 1) які застосовуються підрозділами поліції; 2) які застосовуються судом.

Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству визначено в розділі V Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», такий розділ є позитивним впровадженням досвіду європейських країн для роботи із кривдниками. Відповідно до норм згаданого Закону *кривдником* є особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі. До кривдника згідно статті 24 Закону застосовують такі спеціальні заходи:

- 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
- 2) обмежувальний припис стосовно кривдника;
- 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
- 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Варто зупинитися на змісті виокремлених спеціальних заходів:

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника – спеціальний захід протидії домашньому насильству, що виноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України в разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення і може містити такі заходи:

- зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи,
- заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи,
- заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою (ст. 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

---

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

Терміновий заборонний припис виноситься строком до 10 діб¹.

Обмежувальний припис стосовно кривдника – встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов’язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи (п. 7 ч. 1 ст. 1, ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Взяття на профілактичний облік кривдників і проведення з ними профілактичної роботи – здійснення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України організаційно-практичних заходів щодо контролю за поведінкою кривдника з метою недопущення повторного вчинення домашнього насильства, дотриманням ним тимчасових обмежень його прав і виконанням обов’язків, покладених на нього у зв’язку з учиненням домашнього насильства (ст. 27 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Направлення кривдника на проходження програми для кривдників комплекс заходів, що формується на основі результатів оцінки ризиків і спрямований на зміну насильницької поведінки кривдника, формування в нього нової, неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків, у тому числі до виховання дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі й обов’язки жінок і чоловіків (ст. 28 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Застосування спеціальних заходів протидії домашньому насильству є запобіжним заходом до систематичного насильства від кривдника. Адже з моменту виявлення факту вчинення домашнього насильства уповноважений підрозділ органу Національної поліції бере кривдника на профілактичний облік та проводить із ним профілактичну роботу. Особа – кривдник потрапляє під вплив фахівців, які зобов’язують його до належного поведіння у родині та стимулюють належну поведінку. В окремих випадках суд призначає інші спеціальні заходи протидії домашньому насильству, які передбачено законодавством.

2.2. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, пов’язані з домашнім насильством

Під час досудового розслідування кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень, пов’язаних з домашнім насильством, за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також на основі оцінки ризиків, слідчим суддею, судом застосовуються запобіжні заходи².

---

¹ Спеціальні заходи протидії домашньому насильству. URL: <https://1547.ukc.gov.ua/dovidkova-informatsiya/protydiya-domashnomu-nasyilstvu/spetsialni-zahody-protydiyi-domashnomu-nasyilstvu/>.

² Актуальні проблеми протидії домашньому насильству : навчальний посібник / А. Б. Блага, О. С. Тунтула, О. О. Кочемировська ; за заг. ред. А. Б. Благої. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. С. 191.

Винятковим з числа запобіжних заходів є *тримання під вартою*. Він застосовується слідчим суддею, судом виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, що підозрюваний, обвинувачений спробує:

- 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду;
- 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
- 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;
- 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;
- 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується (ст. 183 Кримінального процесуального кодексу).

В інших випадках до таких осіб застосовуються:

- 1) *особисте зобов'язання*;
- 2) *особиста порука*;
- 3) *застава*;
- 4) *домашній арешт*.

Оскільки ці запобіжні заходи не передбачають ізолювання кривдника від постраждалої особи, тож потрібно окремо подбати про безпеку останньої. Під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя, суд в інтересах потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, крім обов'язків, передбачених ч. 5 ст. 194 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК), суд може застосувати до особи, яка підозрюється у вчиненні такого кримінального правопорушення, один або декілька обмежувальних заходів, передбачених ч. 6 ст. 194 КПК.

Після закінчення судового розгляду кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, якщо обвинувачений визнається винуватим у їх вчиненні, то суд ухвалює обвинувальний вирок. Якщо у вирокі суд призначає винному покарання не пов'язане з позбавленням волі, або звільняє з підстав, передбачених Кримінальним кодексом (далі – КК), від кримінальної відповідальності чи покарання, одночасно з призначенням покарання, в інтересах потерпілого від злочину, може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, передбачених ст. 91-1 КК України.

Тобто, як бачимо, у випадку вчинення злочину, пов'язаного з домашнім насильством, до винного застосовуються обмежувальні заходи. Вони також мають запобіжне значення та носять кримінально-правовий (у порядку ст. 91-1 КК) або кримінально-процесуальний характер (у порядку ч. 6 ст. 194 КПК). Цими заходами на кривдника покладається один або декілька обов'язків. Перелік таких обов'язків досить схожий і відрізняється, в основному, підставами і порядком їх призначення¹.

---

¹ Актуальні проблеми протидії домашньому насильству : навчальний посібник / А. Б. Блага, О. С. Тунтула, О. О. Кочемировська ; за заг. ред. А. Б. Благої. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. С. 192.

РОЗДІЛ III. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

3.1. Перелік суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

Відповідно до ст. 6 Закону України від 07.12.2017 р. «Про запобігання та протидію домашньому насильству», суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, є: а) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; б) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; в) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; г) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. Діяльність зазначених суб'єктів спрямована на виявлення, реагування на факти вчинення насильства з урахуванням результатів оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі, та направленням постраждалих осіб до відповідних служб підтримки ¹.

Спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є:

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їхні структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству ².

Вищим органом у системі виконавчої влади у сфері протидії домашньому насильству є *Кабінет Міністрів України*. Саме уряд спрямовує, координує та контролює діяльність міністерств та центральних органів виконавчої влади. Основною формою, що використовується при формуванні державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильства Кабінету Міністрів України – є ухвалення нормативно-правових актів (постанов і розпоряджень,

---

¹ Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.

² Кушнір К. Ю., Сукмановська Л.М. Спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». 2019. № 1. С.137.

програмних документів та стратегічних планів, які обов'язкові до виконання на території України та є правовою основою для формування відповідної політики на місцях).

До *центральных органів виконавчої влади*, що беруть участь в формуванні державної політики протидії домашньому насильству, відноситься Міністерство юстиції України. Його діяльність спрямована, насамперед, на розроблення законодавчих актів у сфері протидії насильству в сім'ї, координацію нормотворчої діяльності в зазначеній сфері в міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади, здійснення контролю за такою діяльністю та здійснення правової експертизи проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд Кабміну, та проектів законів, які подаються на розгляд Верховної Ради України.

Центральним органом виконавчої влади, що також забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і одночасно реалізує вказану політику, є *Міністерство соціальної політики України*. Згідно з постановою Кабінету міністрів України № 423 від 17 червня 2015 року «Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України»¹, міністерство одночасно забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері запобігання насильству в сім'ї. Відповідно до указаного положення Міністерство соціальної політики:

- координує діяльність уповноважених підрозділів органів внутрішніх справ, органів опіки і піклування із запобігання насильству в сім'ї;
- узагальнює відомості про насильство в сім'ї, визначає потребу в утворенні спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї в регіонах;
- здійснює контроль за організацією і діяльністю спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї;
- розробляє і затверджує методичні рекомендації щодо проходження корекційної програми особами, які вчинили насильство в сім'ї;
- приймає і розглядає заяви та повідомлення про факти вчинення насильства в сім'ї і реальну загрозу його вчинення;
- направляє жертв насильства в сім'ї та членів сім'ї, стосовно яких існує реальна загроза його вчинення, до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї².

На регіональному рівні за забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відповідають *Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації*, у тому числі їх структурні підрозділи.

---

¹ Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України: Постанова Кабінету міністрів України від 17 червня 2015 року № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text>.

² Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України: Постанова Кабінету міністрів України від 17 червня 2015 року № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text>.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері запобігання та протидії домашньому насильству здійснює:

1) забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на регіональному рівні; 2) облік даних та забезпечення координації діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) забезпечення підготовки та підвищення кваліфікації фахівців, до компетенції яких належать питання запобігання та протидії домашньому насильству; 4) забезпечення здійснення інформаційно-просвітницької діяльності щодо форм, причин, наслідків та заходів у сфері запобігання домашньому насильству, заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 5) організацію та/або проведення регіональних соціологічних, психолого-педагогічних та інших досліджень щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства; 6) здійснення моніторингу стану виконання відповідними суб'єктами завдань у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на регіональному рівні¹.

До інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать: а) служби у справах дітей; б) уповноважені підрозділи органів Національної поліції України; в) органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; г) органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я; д) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; е) суди; є) прокуратура; ж) уповноважені органи з питань пробачії².

Служба у справах дітей³ реалізує державну політику з питань соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності на безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень. Спільно з органами виконавчої влади, громадськими організаціями або самостійно здійснює захист прав, свобод і законних інтересів дітей.

Служба відповідно до покладених на неї завдань:

1) організовує розроблення і здійснення заходів, спрямованих на поліпшення становища дітей, запобігання бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень; 2) надає практичну, методичну та консультативну допомогу у вирішенні питань щодо соціального захисту дітей і запобігання вчиненню дітьми правопорушень; 3) сприяє усиновленню, влаштуванню дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку, піклування, до дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей; 4) здійснює контроль і координацію діяльності служб у справах дітей; 5) подає пропозиції до проектів державних та регіональних програм, планів і прогнозів

---

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

² Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

³ Про затвердження типових положень про службу у справах дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 року № 1068. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2007-%D0%BF#Text>.

у частині соціального захисту, забезпечення прав, свобод і законних інтересів дітей; 6) здійснює контроль за додержанням законодавства щодо соціального захисту дітей і запобігання вчиненню дітьми правопорушень; 7) здійснює контроль за умовами утримання і виховання дітей у спеціальних виховних установах Державної кримінально-виконавчої служби, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у сім'ях опікунів, піклувальників, дитячих будинках сімейного типу, прийомних сім'ях; 8) вивчає і поширює передовий міжнародний досвід з питань соціального захисту дітей, їх прав та інтересів; 9) надає організаційну і методичну допомогу притулкам для дітей, центрам соціально-психологічної реабілітації дітей, соціально-реабілітаційним центрам (дитячі містечка), здійснює безпосередній контроль за їх діяльністю; 10) здійснює заходи щодо соціального захисту дітей, виявлення причин, що зумовлюють дитячу бездоглядність та безпритульність, запобігання вчиненню дітьми правопорушень; 11) проводить інформаційно-роз'яснювальну роботу через засоби масової інформації; 12) розробляє заходи щодо захисту прав і законних інтересів дитини, яка постраждала від домашнього насильства, та дитини, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі, та організовує їх здійснення; 13) інформує дитину, яка постраждала від домашнього насильства, її батьків, інших законних представників, якщо вони не є кривдниками дитини, а також дитину, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі, її батьків, інших законних представників про права дитини, заходи та послуги, якими вони можуть скористатися; 14) забезпечує проведення з батьками, іншими законними представниками дитини профілактичної роботи із запобігання домашньому насильству стосовно дітей і за участю дітей, у тому числі із залученням представників уповноважених підрозділів органів Національної поліції; 18) порушує перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про притягнення до відповідальності згідно із законом посадових осіб у разі невиконання або неналежного виконання ними обов'язків під час виявлення фактів домашнього насильства, у роботі з дітьми, які постраждали від домашнього насильства, та дітьми, які вчинили домашнє насильство у будь-якій формі; 19) здійснює контроль і координацію діяльності служб у справах дітей щодо захисту прав та законних інтересів дитини, яка постраждала від домашнього насильства, та дитини, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі¹.

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, відповідно до статі 10 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VII², здійснюють діяльність щодо запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі, а саме:

– виявляють факти домашнього насильства та своєчасне реагування на них;

---

¹ Про затвердження типових положень про службу у справах дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 року № 1068. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2007-%D0%BF#Text>.

² Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

– приймають і розглядають заяви та повідомлення про вчинення домашнього насильства, у тому числі повідомлення, що надійшли до центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вживають заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;

– інформують постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

– виносять термінові заборонні приписи стосовно кривдників;

– беруть на профілактичний облік кривдників та проводять з ними профілактичну роботу в порядку, визначеному законодавством;

– здійснюють контроль за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;

– анулюють дозволи на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучають зброю та боєприпаси у порядку, визначеному законодавством;

– взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 цього Закону;

– звітують центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству ¹.

На уповноважені підрозділи Національної поліції покладено обов'язок вжиття превентивних заходів, передбачених законодавством і спрямованих на запобігання правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством, відповідно до Закону України від 07.12.2017 р. № 2229–VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству», наказу МВС від 28.07.2017 № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» та наказу МВС від 19.12.2017 № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції».

До повноважень органів управління освітою у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до ст. 11 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», належать: а) забезпечення підготовки фахівців відповідної кваліфікації та галузі знань з метою належного виконання ними функцій із запобігання та протидії домашньому насильству; б) забезпечення впровадження в навчально–виховний процес на всіх освітніх

---

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

рівнях, у тому числі включення до навчальних програм і планів, питань запобігання та протидії домашньому насильству; в) забезпечення включення до освітньо-професійних програм під час встановлення державних стандартів освіти питань запобігання та протидії домашньому насильству; г) участь у підготовці (перепідготовці, підвищенні кваліфікації) фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; д) забезпечення включення до навчальних та виховних програм питань запобігання та протидії домашньому насильству; е) методичне забезпечення навчальних закладів з питань запобігання та протидії домашньому насильству; є) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству ¹.

У випадку виявлення факту насильства щодо дитини, уповноважена особа закладу загальної середньої освіти зобов'язана поінформувати протягом доби уповноваженого підрозділу органу Національної поліції України та службу у справах дітей. Для роботи з постраждалими дітьми в ході виховної роботи забезпечується залучення практичного психолога та/або соціального педагога, уповноважених спеціалістів закладів освіти для роботи з постраждалими дітьми ².

До повноважень органів охорони здоров'я, установ та закладів охорони здоров'я, згідно з чинним законодавством, віднесено: а) розроблення та затвердження стандарту надання медичної допомоги постраждалим особам або особам, які ймовірно постраждали від домашнього насильства; б) затвердження порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб; в) методичне забезпечення установ і закладів охорони здоров'я з питань запобігання та протидії домашньому насильству; г) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству ³.

Суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги також є *центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги та адвокати*, які включені до Реєстру адвокатів, які надають таку допомогу. Звернення про надання одного з видів правових послуг подаються до центру з надання

---

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

² Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України від 19 грудня 2017 року № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

³ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

безоплатної вторинної правової допомоги або до територіального органу юстиції. Таке звернення подається особами, які досягли повноліття, а звернення про надання правових послуг щодо дітей подаються їх законними представниками. Опікунами або піклувальниками подаються звернення щодо осіб, визнаних судом недієздатними, або дієздатність яких обмежена судом¹.

Суди як суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, розглядають справи, які стосуються домашнього насильства позови щодо відшкодування збитків, заподіяних у результаті домашнього насильства, на отримання обмежувального припису стосовно кривдника, а також позови на розділ майна, на визначення місця проживання дітей, на аліменти, розлучення тощо².

До повноважень *прокуратури* як суб'єкта, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству віднесено підтримання публічного обвинувачення в суді, здійснення організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням та нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку³.

Уповноваженні органи з питань пробації організують та контролюють виконання вироків суду та інших судових рішень і застосування передбачених законом засобом виправлення засуджених⁴.

До *засильних служб підтримки постраждалих осіб* належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам:

1) центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (надають необхідні юридичні, психологічні, соціальні послуги, консультації та допомогу);

2) притулки для дітей (надають соціальний захист дітям, які опинились у складних життєвих обставинах, залишили сім'ї, навчальні заклади, не мають належних житлово–побутових і психолого–педагогічних умов для забезпечення нормальної життєдіяльності дітей, надання їм можливості навчатися, працювати та змістовно проводити дозвілля);

3) центри соціально–психологічної реабілітації дітей (надають соціальний захист, комплекс соціальних послуг для дітей, прийнятих до центру, сприяють поверненню дитини до біологічної сім'ї; надають психологічну та інших видів допомоги батькам (або особам, які їх замінюють).;

4) соціально–реабілітаційні центри (дитячі містечка) (надають соціальний захист для дітей, створюють соціально–побутові умови для забезпечення

---

¹ Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» / кол. авт. ; за заг. ред. К. Б. Левченко, К.В. Павліченко, В.В. Чернея. Київ : МВС України; Нац. акад. внутр. справ, 2020. С.91

² Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції [Текст]: метод. рек. / [В.Л. Костюк, Н.В. Федорівська, М.В. Пашковська]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С.33.

³ Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції [Текст]: метод. рек. / [В.Л. Костюк, Н.В. Федорівська, М.В. Пашковська]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С.33.

⁴ Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції [Текст]: метод. рек. / [В.Л. Костюк, Н.В. Федорівська, М.В. Пашковська]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С.33.

нормальної життєдіяльності дітей, навчання, праці та змістовного дозвілля, надають дітям комплексну соціальну, психологічну, педагогічну, медичну, правову та іншу допомогу, проводять психолого–педагогічну корекцію з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини);

5) центри соціально-психологічної допомоги (надають підтримку фізичного та психічного стану, соціально-педагогічну, психологічну, реабілітаційну та консультативну допомогу дітям з інвалідністю та їх сім'ям, розширюють коло їх спілкування; розвивають особисті та творчі здібності дітей та молоді з різними фізичними та психічними вадами). Надають цілодобову допомогу та тимчасовий притулок строком до 90 днів за направленням мобільної групи за наявності вільних місць (ця умова є обов'язковою)¹;

б) територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг) (надають необхідну допомогу людям похилого віку в адаптації до сучасних умов життя, створюють можливості для розширення кола спілкування та обміну досвідом, допомагають формувати активну соціальну позицію в суспільстві);

7) інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

Спеціалізованими службами підтримки постраждалих осіб є:

1) притулки для постраждалих осіб (спеціалізована служба підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі. Утворюється місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства з урахуванням непропорційного впливу насильства на жінок і чоловіків. На притулок покладається забезпечення місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування постраждалих осіб, а також надання постраждалим особам за місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування комплексної допомоги (психологічних, соціально–побутових, соціально–медичних, інформаційних, юридичних та інших послуг) на основі оцінки їх потреб та індивідуального підходу до особи з урахуванням віку, статі, стану здоров'я та соціального становища²;

2) центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб (спеціалізовані служби підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, що функціонують в системі охорони здоров'я, спрямовуючи свою діяльність на відновлення та збереження психофізіологічних функцій, працездатності, соціальної активності постраждалих осіб шляхом надання їм комплексної послуги медичної допомоги та медико–соціальної реабілітації);

3) кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей (утворюється

---

¹ Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції [Текст]: метод. рек. / [В.Л. Костюк, Н.В. Федорівська, М.В. Пашковська]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С.33.

² Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі : Постанова КМУ від 22 серпня 2018 року № 655. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text>.

центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей створено для забезпечення виконання завдань щодо належного реагування в межах компетенції на звернення громадян про факти торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі та насильства стосовно дітей, а також інформування та консультування з питань запобігання та протидії домашньому насильству та інші. Кол-центр має територіальні відділення (в тому числі міжрегіональні) в областях та м. Києві, що є його відокремленими структурними підрозділами (філіями)¹;

4) мобільні бригади соціально–психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі (надають екстрену та планову соціально–психологічну допомогу постраждалим, у тому числі особам до 18 років, шляхом реагування та виїзду на випадки домашнього насильства у спеціально організованому транспорті або у спеціально відведеному/адаптованому приміщенні на базі центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Мобільні групи поліції інформують, а у випадку необхідності викликають мобільні бригади соціально-психологічної допомоги);

5) заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі.

У здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема, виявленні фактів домашнього насильства, наданні допомоги та захисту постраждалим особам, також беруть участь *підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, у тому числі послуги патронату над дітьми.* залучення заінтересованих суб'єктів, що надають соціальні послуги із запобігання та протидії насильству, до роботи з постраждалими особами та кривдниками відбувається на підставі угод про співпрацю, укладених із районними, районними у містах Києві і Севастополі держадміністраціями, виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад².

---

¹ Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей: Наказ Мінсоцполітики України від 11 грудня 2018 року № 1852. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1458-18#Text>.

² Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.

3.2. Взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 р. ¹. Порядком визначено механізм взаємодії суб'єктів, спрямованої на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання насильства та сприяння реалізації прав постраждалих осіб шляхом його запобігання, ефективного реагування на факти насильства, надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, належного розслідування фактів насильства та притягнення кривдників до відповідальності.

Взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, передбачає:

1) взаємне інформування не пізніше однієї доби про виявлені факти домашнього насильства, з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом (здійснюється за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти з подальшим письмовим підтвердженням, а після запровадження Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі – шляхом внесення інформації до нього);

2) реагування на випадки домашнього насильства відповідно до компетенції та з урахуванням оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі (шляхом прийняття та реєстрації заяви (повідомлення) у строк, що не перевищує трьох робочих днів з дня надходження її результатів, з поданням органу опіки та піклування пропозицій для прийняття відповідного рішення згідно з Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»);

3) узгодження заходів реагування на випадки домашнього насильства та надання дієвої допомоги постраждалим особам, що здійснюються різними суб'єктами;

4) розроблення та виконання відповідно до компетенції програм для кривдників;

5) розроблення та виконання відповідно до компетенції програм із запобігання та протидії домашньому насильству;

6) організацію здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відповідно до компетенції;

7) обмін досвідом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

---

¹ Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.

8) скоординовану міжвідомчу підготовку фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

9) здійснення спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству моніторингу дотримання вимог законодавства суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, розроблення пропозиції щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування ¹.

Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, залучають до співпраці щодо організації та здійснення таких заходів і надання дієвої допомоги постраждалим особам громадські об'єднання, іноземні неурядові організації та інших заінтересованих осіб, а також забезпечують висвітлення таких заходів і діяльності в засобах масової інформації з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом.

Діяльність суб'єктів спрямована на запобігання та протидію насильству і ґрунтується на таких засадах:

- гарантування постраждалим особам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на життя, свободу та особисту недоторканність, на повагу до приватного та сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;

- належної уваги до факту насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

- врахування непропорційного впливу насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

- визнання суспільної небезпеки насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких його проявів;

- поваги та неупередженого, небайдужого ставлення до постраждалих осіб з боку суб'єктів, забезпечення пріоритетності прав, законних інтересів та безпеки постраждалих осіб під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

- конфіденційності інформації про постраждалих осіб та осіб, які повідомили про вчинення насильства;

- добровільності отримання допомоги постраждалими особами, крім дітей та недієздатних осіб;

---

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

- врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку;
- ефективної взаємодії суб'єктів із громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями, засобами масової інформації, іншими заінтересованими юридичними та фізичними особами;
- недопущення дискримінації за будь-якою ознакою під час реалізації заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі¹.

Взаємодія суб'єктів координується Міністерством соціальної політики України (на загальнодержавному рівні), Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями (на регіональному рівні), районними, районними у містах Києві і Севастополі державними адміністраціями та виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад (на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці)².

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції подають шокварталу до Мінсоцполітики узагальнені дані про результати здійснення ними повноважень у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі.

3.3. Надання допомоги постраждалим від домашнього насильства

Порядок надання допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, в Україні регулюється низкою як законодавчих, так і підзаконних нормативно-правових актів, зокрема: Законом України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; Законом України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі».

Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зобов'язав усіх суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

---

¹ Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.

² Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.

1) відповідно до компетенції забезпечувати надання дієвої допомоги та захисту постраждалим особам;

2) ураховувати при цьому основні засади запобігання та протидії домашньому насильству (ч. 1 ст. 20 Закону).

Надання допомоги та захисту постраждалим особам здійснюється за такими напрямками:

1. *Надання постраждалим особам інформації про їхні права та можливості реалізації таких прав* зрозумілою їм мовою або через перекладача чи залучену третю особу, яка володіє мовою, зрозумілою постраждалим особам.

Уповноважений орган у сфері запобігання та протидії домашньому насильству повинен поінформувати постраждалу особу та/або її законного представника про їхні права та можливості реалізації таких прав. Надання такої інформації «зрозумілою їм мовою» передбачає доведення в такий спосіб, що забезпечує чіткість, доступність та впорядкованість інформації (або читабельність і зрозумілість документів) з метою її належного використання в подальшому. У випадку необхідності залучення перекладача чи іншої третьої особи, потрібно, щоб вона: а) мала належний рівень володіння як мовою, якою постраждалим особам надається інформація про права та можливості реалізації таких прав (наприклад, українською), так і зрозумілою постраждалим особам мовою (наприклад, мовою жестів, ромською мовою або іншими мовами); б) не була зацікавлена у позитивних для кривдника результатах справи щодо факту домашнього насильства (наприклад, через наявність родинних зв'язків, дружніх стосунків, матеріальної заінтересованості тощо) ¹.

2. *Забезпечення доступу до загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб* для отримання соціальних послуг медичної, соціальної, психологічної допомоги.

Зазначений напрям передбачає створення таких служб підтримки у достатній кількості в межах кожного регіону/адміністративно-територіальної одиниці і, по-друге, географічно легку доступність таких служб підтримки, щоб постраждали із сільської місцевості або постраждали особи з інвалідністю мали такий же доступ до них, як і постраждали з великих міст.

Міністерством соціальної політики України у співпраці та за підтримки Фонду ООН у галузі народонаселення (UNFPA) і міжнародних партнерів, починаючи з 2015 року, були запроваджені такі моделі сервісів: притулки для постраждалих, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, бригади поліцейського реагування (т. зв. «ПОЛІНА»), національна гаряча лінія.

3. *Надання у разі потреби тимчасового притулку* для безпечного розміщення постраждалих осіб.

Держава гарантує, що безпека постраждалих є першочерговим завданням, то у разі загрози життю і здоров'ю для забезпечення цієї гарантії передбачене

---

¹ Блага А., Кочеміровська О. Допомога й захист постраждалих від домашнього насильства: сучасний стан й основні проблеми правового регулювання. Підприємств., госп. і право. 2020. № 6. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/6/39.pdf>.

надання такій особі тимчасового притулку. Завданнями такого притулку для постраждалих від насильства осіб є не тільки забезпечення їх місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування, але й надання таким особам за місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування комплексної допомоги (психологічних, соціально-побутових, соціально-медичних, інформаційних, юридичних та інших послуг) на основі оцінки їхніх потреб та індивідуального підходу до особи з урахуванням віку, статі, стану здоров'я та соціального стану¹вища .

4. *Забезпечення постраждалим особам доступу до правосуддя та інших механізмів юридичного захисту*, у тому числі шляхом надання безплатної правової допомоги у порядку, встановленому Законом України «Про безплатну правову допомогу».

У випадку, якщо постраждала особа бажає притягти кривдників до відповідальності, застосувати до них спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, відшкодувати завдану насильством шкоду, для неї передбачена можливість: а) звернутися до правоохоронних органів; б) звернутися до суду; в) отримати безплатну правову допомогу (первинну і вторинну). Отримання допомоги постраждалими особами ґрунтується на їхньому вільному волевиявленні: саме постраждала особа визначає, чи бажає вона звертатися до правоохоронних органів і суду; саме постраждала особа визначає, чи бажає вона звертатися до правоохоронних органів і суду.

Надання безплатної правової допомоги постраждалим особам у порядку, встановленому Законом України 2 червня 2011 року № 3460–VI «Про безплатну правову допомогу», здійснюють Центри з надання безплатної вторинної правової допомоги, за зверненням постраждалої особи або її законного представника, в тому числі у приміщенні загальної/спеціалізованої служби підтримки постраждалих осіб, якщо постраждала особа не може відвідати центр з надання безплатної вторинної правової допомоги самостійно, про що центру повідомляється відповідною службою. Нині затверджений перелік документів, що підтверджують належність постраждалих осіб до суб'єктів права на безплатну вторинну правову допомогу².

5. *Утворення цілодобового безплатного кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей* для забезпечення невідкладного реагування на випадки домашнього насильства, надання консультацій щодо всіх форм домашнього насильства, абонентам анонімно або з належним дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом.

---

¹ Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі : Постанова КМУ від 22 серпня 2018 року № 655. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text>.

² Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.

Для надання невідкладних експертних рекомендацій і вказівок щодо безпеки реальним і потенційним постраждалим передбачене утворення цілодобового безоплатного кол-центру¹. Кол-центр є державною установою, що має територіальні відділення в усіх регіонах України. Основними його завданнями визначено: а) забезпечення належного реагування на звернення громадян про домашнього насильства; б) інформування та консультування з питань запобігання та протидії домашньому насильству; в) взаємодія із суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

---

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству : навчальний посібник / А. Б. Блага, О. С. Тунтула, О. О. Кочемировська ; за заг. ред. А. Б. Благої. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.
2. Блага А., Кочемировська О. Допомога й захист постраждалих від домашнього насильства: сучасний стан й основні проблеми правового регулювання. Підприємн., госп. і право. 2020. № 6. URL: <http://www.pgj-journal.kiev.ua/archive/2020/6/39.pdf>.
3. Гусева В. В. Презентація «Мотивація та вирішення конфліктів в сім'ї». URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-motivaciya-ta-virishennya-konfliktiv-v-sim-241851.html>.
4. Декларація громадянського суспільства про сексуальне насильство від 2019 року. URL: <https://4genderjustice.org/wp-content/uploads/2019/11/English-Civil-Society-Declaration-on-Sexual-Violence.pdf>.
5. Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції [Текст]: метод. рек. / [В.Л. Костюк, Н.В. Федоровська, М.В. Пашковська]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 42 с.
6. Ковальчук Л. Г., Козуб Л. І., Левченко К. Б., Легенька М. М., Суслowa О.І . Жінки. Мир. Безпека. Інформаційно-навчальний посібник для фахівців сектору безпеки. Київ, 2017. 268 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/3/386423.pdf>.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073–X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
8. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
10. Кругла Т. О. Сімейний конфлікт: причини виникнення, попередження, врегулювання. Медестринство. 2017. № 4. С. 71–74.
11. Кушнір К. Ю., Сукмановська Л.М. Спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». 2019. № 1. С. 136-140.
12. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» / кол. авт. ; за заг. ред. К. Б. Левченко, К.В. Павліченко, В.В. Чернея. Київ : МВС України; Нац. акад. внутр. справ, 2020. 396 с.
13. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.
14. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

15. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС від 28 липня 2017 року № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>.

16. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19 грудня 2017 року № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

17. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України: Постанова Кабінету міністрів України від 17 червня 2015 року № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text>.

18. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.

19. Про затвердження типових положень про службу у справах дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 року № 1068. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2007-%D0%BF#Text>.

20. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

21. Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні: Лист Міністерства освіти і науки України № 1/5735-22 від 30.05.2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zapobigannya-ta-protidiyu-domashnomu-nasilstvu-v-umovah-voennogo-stanu-v-ukrayini>.

22. Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі : Постанова КМУ від 22 серпня 2018 року № 655. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text>.

23. Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей: Наказ Мінсоцполітики України від 11 грудня 2018 року № 1852. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1458-18#Text>.

24. Спеціальні заходи протидії домашньому насильству. URL: <https://1547.ukc.gov.ua/dovidkova-informatsiya/protydiya-domashnomu-nasylstvu/spetsialni-zahody-protydyi-domashnomu-nasylstvu/>.

25. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

26. Типове положення про службу у справах дітей обласної, Київської та Севастопольської міської державної адміністрації: постанова КМУ від 30 серпня 2007 року № 1068. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2007-%D0%BF#Text>.

27. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

28. Як відрізнити конфлікт від домашнього насильства? URL: <http://pokrovsk-police.dn.ua/news/view/11141>.

Додаток А.

Примірний перелік організацій, установ та служб підтримки постраждалих осіб, до яких необхідно звертатись у випадку домашнього насильства

Організації, установи та спеціалісти, до яких слід звернутися у випадку домашнього насильства:

- територіальний орган поліції або за телефоном 102.
- центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (в регіоні свого проживання).
- управління сім'ї та молоді районної, міської чи обласної держадміністрації.
- громадські організації, які надають допомогу постраждалим від насильства.
- психолог, соціальний педагог, класний керівник, сімейний лікар та ін.
- близька людина.
- телефони «Гарячих ліній».

Безкоштовні телефонні «Гарячі лінії»

✓ **Національна дитяча «гаряча лінія» Центру «Ла Страда-Україна»:**

0-800-500-333 (для дзвінків з мобільного).

Дзвінки на лінію – безкоштовні як зі стаціонарних телефонів на всій території України, так і з мобільних усіх операторів. Консультують компетентні у дитячих питаннях психологи, юристи та соціальні працівники.

✓ **Національна «гаряча лінія» з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації 0-800-500-335 або 116-123** (для дзвінків з мобільного). Цілодобово, безкоштовно, анонімно. Консультації юриста, психолога, соціального педагога.

✓ **Національна «гаряча лінія» для дітей та молоді 0-800-500-225 або 116-111** (для дзвінків із мобільного). Отримання інформації про: організації та установи, до яких слід звернутися у конкретній ситуації; перелік документів, які необхідно підготувати для звернення, поради щодо правильного їх оформлення; підтримку психолога анонімно у телефонному режимі; консультації та рекомендації юристів щодо конкретної ситуації.

✓ **Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Гаряча лінія 0800-50-17-20.** *На період воєнного стану в Україні гаряча лінія Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини працює цілодобово та щоденно.*

✓ **Єдиний телефонний номер системи надання безоплатної правової допомоги: 0 800213 103** (безкоштовно зі стаціонарних та мобільних

телефонів). За вказаним номером, можна отримати такі послуги: а) інформацію про гарячі телефонні лінії з питань надання соціальних послуг та захисту прав людини, та установи, які опікуються відповідними питаннями; б) безоплатну правову допомогу дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах; в) правові консультації; г) зв'язатися з усіма центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги; отримати інформацію про їх місцезнаходження, контактні номери телефонів, інші засоби зв'язку.

✓ **«Гаряча лінія» з попередження домашнього насильства 15-47** (з мобільного або стаціонарного).

✓ **Єдиний контакт-центр системи безоплатної правової допомоги 0-800-213-103.**

Навчальне видання

БОТНАРЕНКО Ірина Анатоліївна
МАКСИМЕНКО Олена Вікторівна
ТИЧИНА Дмитро Михайлович

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ

Методичні рекомендації

Комп'ютерна верстка І. А. Ботнаренко

Підписано до друку 06.07.2022. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 2,09. Тираж 50 прим.

Виготовлювач ТОВ «7БЦ»
03067, м. Київ, вул. Олекси Тихого, 84
e-mail: 7bc@ukr.net, тел: (044) 592-00-80
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5329 від 11.04.2017